

biznesi haqida ma'lumotga ega bo'lgan tashqi direktorlarni topishdir deb o'ylayman. Mustaqillik obyektivlik, tajriba, idrok va xarakter kuchi fazilatlarini aks ettiradi. Aksariyat biznes faoliyatining texnik murakkabligi va moliyaviy bozorlar va amaliyotlardagi o'zgarishlarning tez sur'atlarini inobatga olgan holda, direktorlarning ushbu bilim va mustaqillikka ega bo'lish zarurati juda muhimdir.

Samarali buxgalteriya tizimlari investorlarga korxonalar qiymatini aniqlash imkonini beradi. Bunda tizimlar xorijiy va mahalliy kapitalni jalb qilishga yordam beradi, shuning uchun butun dunyo bo'ylab buxgalteriya hisobi standartlarini takomillashtirish va uyg'unlashtirish lozim. Korporativ boshqaruv korxonalarining boshqaruv salohiyati oshishi va yangi ish o'rinlarini yaratish ko'p jihatdan samarali investitsion faoliyatga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. N.T.O'rmonov, A.Ismailov, "Korporativ boshqaruv: prinsiplar, siyosat, amaliyot". O'quv qo'llanma IQTISODIYOT nashriyoti, 2019 yil
2. Marc Georgen. Corporate Governance: A Global Perspective, 1 st Edition 2018 yil
3. Xankeldieva G.SH., Korxonalar korporativ boshqaruv usullarini baxolash taxlil qilish "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali №5 2017 yil
4. Berle A.A., Means G.C. The Modern Corporation and Private Property. Clearing House, Chicago, IL 1992-pp
5. Corporate Governance. Book by Chris A, Mallin 2019.
6. SH.N.Zaynutdinov. Korporativ boshqaruv asoslari - T, Akademiya, 2006

LISTING KOMPANIYALARDA KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Asqarov Davron

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi
rushanarashidovna@gmail.com*

Ilmiy rahbar: R.Mamarayimova

Annotatsiya

Korporativ boshqaruv zamonaviy biznes boshqaruvining muhim jihati bo'lib, aktsiyadorlar, investorlar va boshqa manfaatdor tomonlarning listing kompaniyalariga ishonchi va ishonchini saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. So'nggi yillarda listing kompaniyalarida korporativ boshqaruv mavzusiga, xususan, yaxshi boshqaruv amaliyotlarining muhimligini ta'kidlagan korporativ janjallar va muvaffaqiyatsizliklar nuqtai nazaridan ko'proq e'tibor qaratilmoqda.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, listing kompaniyalari, moliya bozorlari, rivojlanayotgan iqtisodiyotlar, direktorlar kengashi, moliyaviy infratuzilma, inson kapitalini rivojlantirish, firma hajmi, kapital tuzilishi, moliyaviy ko'rsatkichlar.

Samarali korporativ boshqaruv listing kompaniyalarining shaffof va axloqiy tarzda ishlashini ta'minlashga yordam beradi, shu bilan birga hisobdorlik va

mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga yordam beradi. U kengash tarkibi, boshqaruvchi kompensatsiyalar, aktsiyadorlar huquqlari va ichki nazoratni o'z ichiga olgan bir qator amaliyot va tuzilmalarni o'z ichiga oladi.

Korporativ boshqaruv deganda kompaniyani boshqaradigan va boshqaradigan qoidalar, amaliyotlar va jarayonlar tizimi tushuniladi. Bu kompaniyaning ko'plab manfaatdor tomonlari, masalan, aktsiyadorlar, boshqaruv, mijozlar, etkazib beruvchilar, moliyachilar, hukumat va jamiyat manfaatlarini muvozanatlashni o'z ichiga oladi. Ro'yxatga olingan kompaniyalarda korporativ boshqaruv alohida ahamiyatga ega, chunki ular egalik qilish va faoliyat yuritishning ochiq xususiyatiga ko'ra ko'proq nazorat va qoidalarga bo'ysunadi.

Samarali korporativ boshqaruv kompaniyaning shaffof, axloqiy va mas'uliyatli tarzda ishlashini va uning rahbariyatining o'z harakatlari uchun javobgarligini ta'minlashga yordam beradi. Bu manfaatdor tomonlar bilan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi va moliyaviy ko'rsatkichlarning yaxshilanishiga, kapitalga kirishning yaxshilanishiga va huquqiy va obro'ga zarar yetkazish xavfini kamaytirishga olib kelishi mumkin.

Listinglangan kompaniyalarda korporativ boshqaruvning asosiy tarkibiy qismlariga boshqaruv kengashi nazorati, boshqaruvning hisobdorligi, aktsiyadorlarning ishtiroki, risklarni boshqarish, shaffoflik va oshkoralik va axloqiy xulq-atvor kiradi. Direktorlar kengashi boshqaruvni nazorat qilish va yo'l-yo'riq ko'rsatish, kompaniyaning aktsiyadorlar va manfaatdor tomonlar manfaatlarini ko'zlab ishlashini ta'minlash uchun javobgardir. Rahbariyat kompaniyaning strategiyasini amalga oshirish, uning faoliyatini boshqarish va maqsadlariga erishish uchun javobgardir.

Ro'yxatga olingan kompaniyalarda aktsiyadorlarning ishtiroki muhim ahamiyatga ega, chunki aktsiyadorlar kompaniyaning faoliyati va muvaffaqiyatidan manfaatdor. Aktsiyadorlar bilan samarali muloqot va hamkorlik kompaniyaning strategiyalari va qarorlari uchun ishonch va qo'llab-quvvatlashni mustahkamlashga yordam beradi.

Risklarni boshqarish korporativ boshqaruvning muhim jihati hisoblanadi, chunki u kompaniya faoliyatiga yoki moliyaviy ko'rsatkichlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan xavflarni aniqlash, baholash va kamaytirishga yordam beradi. Shaffoflik va oshkoralik ham korporativ boshqaruvning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi, chunki ular manfaatdor tomonlar bilan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi va ularga asoslangan qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etadi.

Axloqiy xulq-atvor korporativ boshqaruvning muhim tarkibiy qismidir, chunki u kompaniyaning ijtimoiy mas'uliyatli va barqaror ishlashini ta'minlaydi. Bu qonunlar va qoidalarga, shuningdek, halollik, halollik va inson huquqlarini hurmat qilish kabi axloqiy me'yorlar va tamoyillarga rioya qilishni o'z ichiga oladi.

Umuman olganda, listing kompaniyalarida korporativ boshqaruv kompaniya faoliyatiga, shuningdek, manfaatdor tomonlarga va kengroq iqtisodiyotga jiddiy ta'sir ko'rsatadigan muhim mavzudir.

Umuman olganda, listing kompaniyalarida korporativ boshqaruvni o'rganish zamonaviy iqtisodiyotda korxonalar qanday boshqarilishini va boshqarilishini

tushunish, shuningdek, ilg'or tajribalar va takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash uchun zarurdir. Yaxshi boshqaruvni rag'batlantirish orqali biz listing kompaniyalari barcha manfaatdor tomonlar uchun foydali va barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadigan tarzda ishlashini ta'minlashga yordam bera olamiz.

Korporativ boshqaruv har qanday listing kompaniyasining muhim jihati hisoblanadi. U kompaniyani boshqaradigan va boshqaradigan qoidalar, tizimlar va jarayonlar doirasini o'z ichiga oladi. Samarali korporativ boshqaruv amaliyoti kompaniyaga o'z maqsadlariga erishish, aksiyadorlar qiymatini oshirish va obro'sini oshirishga yordam beradi.

Biroq, korporativ boshqaruv muvaffaqiyatsizlikka uchraganda, bu kompaniya va uning manfaatdor tomonlari uchun og'ir oqibatlariga olib kelishi mumkin. Korporativ boshqaruvning yomonligi moliyaviy yo'qotishlarga, huquqiy oqibatlariga, obro'ga putur etkazishga va hatto bankrotlikka olib kelishi mumkin. Shu sababli, listing kompaniyalarida korporativ boshqaruvni doimiy ravishda tekshirish va takomillashtirish zarur.

Bundan tashqari, so'nggi yillarda ro'yxatga olingan kompaniyalarda korporativ boshqaruv mavzusiga korporativ huquqbuzarliklar va janjallarning shov-shuvli holatlari tufayli ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Bunday e'tibor natijasida korporativ boshqaruv amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan yangi me'yoriy hujjatlar va standartlar joriy etildi.

Umuman olganda, listing kompaniyalarida korporativ boshqaruv murakkab va ko'p qirrali mavzu bo'lib, kompaniya va uning manfaatdor tomonlarining uzoq muddatli muvaffaqiyati va barqarorligini ta'minlash uchun doimiy e'tibor va takomillashtirishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, korporativ boshqaruv listing kompaniyalarining muhim jihati hisoblanadi, chunki bu ularning faoliyatida shaffoflik, hisobdorlik va samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Samarali korporativ boshqaruv amaliyoti investorlarning ishonchini oshirishga, moliyaviy ko'rsatkichlarni yaxshilashga va xavflarni kamaytirishga olib kelishi mumkin. Biroq, yomon korporativ boshqaruv amaliyoti investorlar o'rtasida ishonch yo'qligi, raqobatbardoshlikning pasayishi va moliyaviy yo'qotishlar kabi turli xil salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shu sababli, kompaniyalar obro'sini, samaradorligini va uzoq muddatli barqarorligini oshirish uchun yaxshi korporativ boshqaruv amaliyotlariga ustuvor ahamiyat berishlari muhimdir.

Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, listing kompaniyalariga korporativ boshqaruv bo'yicha ilg'or tajribalarni qo'llash tavsiya etiladi. Bunga kengash nazoratini kuchaytirish, oshkoralik va oshkoralikni oshirish, risklarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish, kompaniya va uning manfaatdor tomonlari manfaatlari o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash orqali erishish mumkin. Bundan tashqari, kompaniyalar axloqiy xulq-atvor va javobgarlikni targ'ib qilish uchun xulq-atvor va axloq kodeksini yaratishi kerak. Bundan tashqari, tartibga soluvchi organlar kuchliroq me'yoriy-huquqiy bazani joriy etishi va kompaniyalarni axloqsiz amaliyotlar bilan shug'ullanishiga yo'l qo'ymaslik uchun rioya qilmaslik uchun qattiqroq jazo choralarini qo'llashi taklif etiladi.

Bundan tashqari, kelgusida olib boriladigan tadqiqotlarda korporativ boshqaruvning turli mamlakatlar va sohalardagi listing kompaniyalarining moliyaviy ko'rsatkichlari va barqarorligiga ta'sirini o'rganishga e'tibor qaratish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, keyingi tadqiqotlar yaxshi korporativ boshqaruv amaliyotlarini targ'ib qilishda korporativ boshqaruv kodeksi va qoidalarining samaradorligini va ularning listing kompaniyalari xatti-harakatlariga ta'sirini o'rganishi kerak. Va nihoyat, ro'yxatga olingan kompaniyalarda iqlim o'zgarishi, ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy dilemmalar kabi paydo bo'ladigan muammolarni hal qilishda korporativ boshqaruvning rolini o'rganish uchun tadqiqotlar o'tkazilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cadbury, A. (1992). Korporativ boshqaruvning moliyaviy jihatlari qo'mitasining hisoboti. Gee Publishing Ltd.
2. OECD. (2004). Korporativ boshqaruv tamoyillari. OECD nashriyoti.
3. Becht, M., Bolton, P. va Roell, A. (2002). Korporativ boshqaruv va nazorat. Moliya iqtisodiyoti bo'yicha qo'llanma, 1, 1-109.
4. Shleifer, A. va Vishny, R. W. (1997). Korporativ boshqaruv bo'yicha so'rov. Moliya jurnali, 52(2), 737-783.
5. Yermak, D. (2006). Kichik direktorlar kengashiga ega kompaniyalarning yuqori bozor bahosi. Journal of Financial Economics, 80(1), 185-211.
6. Fama, E. F. va Jensen, M. C. (1983). Mulkchilik va nazoratni ajratish. Huquq va iqtisodiyot jurnali, 26(2), 301-325.

MAMLAKATIMIZDA KICHIK VA OILAVIY KORXONALAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUV AMALIYOTINI JORIY QILISH

Karimova Sumaya Abdurasul qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Kenjayeva U.F.

E-mail: umriyakenjayeva91@gmail.com

Annotatsiya

Tezida O'zbekiston sharoitida kichik va oilaviy korxonalar faoliyatini rivojlantirishda korporativ boshqaruv tizimini qay darajada qo'llash mumkinligi va natijada kompaniyalarda qanchalik raqobatbardoshlikning oshishi hamda boshqaruvni joriy etishdagi muhim jihatlarni ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Kichik va oilaviy korxonalar, korporativ boshqaruv, zamonaviy korporativ boshqaruv tizimi.

Rivojlangan mamlakatlar milliy iqtisodiyotining asosiy tarkibiy qismini kichik, o'rta va oilaviy korxonalar tashkil etadi. Albatta, o'z navbatida yirik korxonalar mamlakatning ilmiy-texnikaviy va ishlab chiqarish salohiyatini, tadbirkorlik hayotining eng keng tarqalgan shakllarini belgilaydi. Ular ijtimoiy va iqtisodiy element sifatida mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. O'sish dinamikasi,